

general principles of economic activity in Ukraine. These principles are defined directly by Article 6 of the Commercial Code of Ukraine, as the Code extends its effect on the entire territory of Ukraine without exception. In Article 44 of the Commercial Code of Ukraine legislator establishes separate principles of entrepreneurial activity that complement the principles for economic activities in the context of revenue-generating activities. Since conditions of economic activity on the territory of the Chernobyl disaster is a specific, to carry out economic activity in such territory, should be guided not only by the general principles of economic activities and principles of entrepreneurship, and also should be guided principle of safe economic activity and the principle of integration. The principle "of safe economic activity" should be understood as fundamental requirements of economic activities in the territory where there is no environmental threat and instability, and conduct of such business activities which is in itself bears no environmental hazards. The principle of "integration" is the fundamental idea of combining business entities in the economically suitable territory of the Chernobyl catastrophe to achieve the common goal of overcoming the consequences of this catastrophe and implementing environmentally friendly business.

When developing legal regulations and harmonization of acting, which provide economic activities in the territory of the Chernobyl disaster, it is advisable to adopt provisions for listing and defining the basic principles of economic activity in the Draft Law of Ukraine "On the Fundamentals of Economic Activity" from 19.08.2008r. № 3060, and to supplement their by provisions on the principle of "safe economic activity" and the principle of "integration", as are proposed by the author.

Keywords: *safe economic activity, principles, environmental security, integration.*

Надійшла до редакції 29.03.2013

О.В. Коваль
аспірант

(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 347.2/.3

ПОРІВНЯННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ, ПРАВА ВЛАСНОСТІ ТА РЕЧОВИХ ПРАВ

Досліджено поняття майнових прав. Здійснено порівняльний аналіз майнових прав, права власності та речових прав на прикладі житлових правовідносин. Проаналізовано законодавчу базу та позиції учених-цивілістів щодо сутності поняття майнових прав. Сформовано визначення поняття майнових прав. Визначено рекомендації щодо поняття майнових прав, які потребують законодавчого закріплення.

Ключові слова: *майнові права, право власності, речові права, житло, житлові правовідносини, сервітут.*

Постановка проблеми. Юридична література містить доволі різноманітні точки зору щодо поняття майнових прав, проте чіткої позиції щодо співвідношення майнових прав, права власності та речових прав у цивілістиці немає. Питання співвідношення цих понять є також досить складною теоретичною проблемою, вирішення якої допоможе врегулювати неточності, що склалися на практиці. Слід зазначити необхідність встановлення чіткого визначення поняття майнових прав. Визначення взаємозалежності майнових прав, права власності та речових прав й зумовило актуальність цієї тематики.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичною основою статті стали позиції відомих теоретиків пра-

ва щодо загальних цивілістичних проблем. Зокрема цими теоретиками є С.І. Шимон, О. Клименко, Є.О. Мічурін, В.Г. Другова, Ж.Л. Чорна, Н.Д. Єгоров, І.В. Єлісеєв, А.П. Сергєєв, Ю.К. Толстой, В. Мартин, Г.І. Балюк, В.І. Борисова, М.К. Галянтич, О.В. Дзера, Я.В. П'янова, А. Астапов, Г. Яновицька, С.С. Овчарук, В.С. Щербина та ін.

Метою даної статті є виокремлення змісту майнових прав, співвідношення їх з правом власності та речовими правами.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи сукупність підходів щодо співвідношення майнових прав та права власності можна побачити розмаїття поглядів, але для зручності дослідження всі ці концепції можна звести до двох. На думку однієї групи вчених, майнові права є структурною частиною права власності та прирівнюються до речових прав, тобто майнові права є речовими правами, а право власності є основним речовим правом [3; 10; 17]; з погляду іншої – майнові права є ширшими за своєю природою від права власності та речових прав [1; 6]. Ці дві позиції є основними, оскільки між їх прихильниками дискусія є найбільш принциповою.

В англо-американському праві розмежування «майнових прав» та «права власності» не існує. Право власності охоплює різноманітні види майнових прав: основне майнове право, що є аналогічним до права власності, та інші майнові права, які по суті схожі з правами на чужі речі в системі континентального права [1, с. 230].

Якщо досліджувати питання співвідношення понять «речових» та «майнових» прав, то чимало науковців ці категорії між собою не розрізняють [3; 10; 17]. Під майновими (речовими) правами прийнято розуміти можливість безпосереднього впливу власника на річ. У такому разі володілець отримує право повного володіння річчю. Що стосується обсягу такого права, то воно може бути абсолютним і обмеженим (право на чужу річ). На підтвердження доводів щодо відсутності різниці між майновими та речовими правами деякі науковці посилаються на норми Цивільного кодексу, де зазначено, що майнові права прирівнюються до речових (частина 2 статті 190 ЦК України).

Статтею 395 ЦК України надано перелік речових прав. Цей перелік не є вичерпним, проте ті речові права, що зазначені в Кодексі, стосуються користування землею. Серед зазначеного переліку речових або майнових прав житла стосується лише сервітут. У зв'язку з урізноманітненням житлових правовідносин інколи виникають проблеми доступу до користування житлом. Правовим механізмом вирішення цієї проблеми є право сервітуту. Сервітут – це право користування чужою річчю, зокрема житловою площею інших осіб. Сервітут за своєю правовою природою є «сусідськими правами» або «речовими обтяженнями» [2]. Сервітут може бути і особистим правом, що полягає в довічному (якщо не визначеного іншого договором або законом), невідчужуваному праві користування чужою річчю, що зберігається навіть після зміни власника речі. Сервітут у житловій сфері полягає в особистому праві на проживання в чужому будинку або в частині такого будинку. Відповідне право виникає на підставі проживання членів сім'ї в одному житлі з власником (ст. 405 ЦК України), на підставі заповідального відказу

встановлюється сервітут щодо житла для третьої особи. (ч.2 ст. 1238 ЦК України). За аналогією із статтею 98 ЗК України можна зробити визначення житлового сервітуту: житловий сервітут встановлюється на користь тієї особи, чиє використання житла є неможливим без обмеженого платного чи безоплатного використання іншою особою свого житла. Статтею 406 ЦК України визначено підстави припинення сервітуту. До зазначених підстав доцільним є внесення підстави припинення в разі перебудови жилого приміщення, що усуває необхідність у такому сервітуті.

Окрім позиції щодо відповідності майнових прав речовим, юридична література має протилежні позиції, відповідно до яких у деяких випадках трапляється неаргументована підміна одного з указаних понять іншим [3, с. 99]. Також є позиції, що майнові права діляться на речові та зобов'язальні [4].

У ЦК України не закріплено підстави виникнення, припинення та зміст речових прав на житло, останні повинні бути визначені на рівні закону. Під речовими правами на житлові приміщення слід розуміти: право власності на житлове приміщення; сервітут на житлове приміщення; право довічного користування житловим приміщенням на підставі договору довічного утримання; право користування жилим приміщенням у силу заповідального відказу; права членів сім'ї власника на користування належним власнику житлом.

Позиція Європейського суду щодо Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод 1950 р. співвідносить речові права і права вимоги як частину поняття майна [1, с. 228]. Майнові права повною мірою охоплюють систему речових та зобов'язальних прав [1, с. 233]. Майнові права за своєю природою є ширшим за право власності та речові права, хоча на практиці досить часто майнові та речові права не відрізняють за своєю суттю і вживають як синоніми.

Позицію, відповідно до якої майнові права включають речові права та право власності, підтримують і М.К. Галянтич, і Ж.Л. Чорна. М.К. Галянтич, аналізуючи можливий спектр прав щодо житла, відносить право власності до майнових прав особи на житло. Його структура прав суб'єкта щодо житла складається з: права власності на житло, права користування жилими приміщеннями на умовах найму (оренди), права на успадкування та на заповідання житла, інших майнових та немайнових прав [5, с. 70]. Ж.Л. Чорна співвідносить майнові права і право власності як загальне і його частину відповідно [6]. Під правом власності слід розуміти «право володіння». Право власності знаходиться на одному рівні з правом користування. Ці права є майновими правами. Трохи іншої позиції дотримується Ю. Толстой, який за ієрархічною характеристикою ставить право власності на один рівень з майновими правами [7].

За тлумачним словником, майнові права – це суб'єктивні права учасників правовідносин, які пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном, а також з тими матеріальними вимогами, які виникають з приводу розподілу і обміну майна. Майнові права – це права власника, який здійснює право господарського відання майном, а також зобов'язальні права (наприклад, на відшкодування шкоди), права авторів на винагороду, спадкові права. Майнові права можуть виникати з приводу дій та інших юриди-

чних фактів, передбачених цивільним законодавством, а також дій, які, хоч і не передбачені законом, але на підставі загальних засад і змісту цивільного законодавства породжують цивільні права та обов'язки [8].

Існує також інше визначення майнового права. Майнові права – це права, що належать громадянам і організаціям, які беруть участь у майнових відносинах, що регулюються цивільним правом. Майнові права виникають на основі права власності, що полягає у праві володіння, користування і розпорядження належним їм майном у межах, встановлених законом. Власникові забезпечується фактичне користування належним йому майном, він має право одержувати прибутки та інші матеріальні й культурні вигоди від нього, відчужувати майно за плату й безкоштовно, передавати у тимчасове користування іншим особам, заставляти і залишати у спадок [9].

Співвідношення майнових прав і права власності досить легко визначається на прикладі їх припинення. Припинення майнових прав на житло можливе щодо одиначної правомочності, зокрема щодо права володіння, користування чи розпорядження житлом, у той час як припинення права власності передбачає припинення будь-яких прав власника щодо належного йому житла, тобто всієї тріади правомочностей.

Висновок. Наприкінці нашої статті хотіли б виділити основні ідеї, що стали результатом проведеного аналізу.

По-перше, на рівні Цивільного кодексу України слід закріпити чітке визначення поняття майнових прав.

По-друге, майнові права включають у себе систему речових та зобов'язальних прав. Поняття майнове право та право власності слід співвідносити як загальне та спеціальне. Право власності є частиною майнового права.

По-третє, кожне з прав власника щодо належного йому житла, в тому числі і речові права, в сукупності своїй створюють майнові права. На нашу думку, майнові права це не лише класична тріада прав, а це, скоріше, «повний» комплекс прав – *plenum jus*.

Бібліографічні посилання

1. Шимон С.І. Поняття майнових прав в контексті конвенції про захист прав людини й основоположних свобод / С.І. Шимон // Університетські наукові записки: часопис Івано-Франківського ун-ту права ім. Д. Галицького. – Вип. 3. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 227–235.
2. Клименко О. Речові права на нерухоме майно за законодавством України / О. Клименко // Право України. – Вип. 9. – 2004. – С. 71–76.
3. Мічурін С.О. Обмежені речові права та обмеження права власності / С.О. Мічурін // Південноукраїнський правовий часопис. – Вип. 1. – 2007. – С. 99–102.
4. Другова В.Г. Деякі проблемні питання правової природи іпотеки / В.Г. Другова // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 41. – 2008. – С. 396–401.
5. Галянтич М.К. Приватно-правове регулювання забезпечення права громадян на житло в Україні / М.К. Галянтич // Право України. – Вип. 7. – 2003. – С. 70–72.
6. Чорна Ж.Л. Цивільно-правовий захист майнових прав та інтересів малолітніх і неповнолітніх осіб : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Чорна Ж.Л. – Львів, 2005.
7. Сергеев А.П. Цивільне право : підручник / Н.Д. Єгоров, І.В. Єлісеєв та ін; відп. ред. А.П. Сергеев, Ю.К. Толстой. – М., 2006.
8. Майнові права [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/humanright/glossary/gl609/info_ukr.htm.

9. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovo.ua/38/53404/381435.html>.
10. Цивільний кодекс України. – К., 2010.
11. *Мартин В.* Речові права на чуже майно за новим цивільним кодексом України / В. Мартин // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. – Львів, 2004.
12. Правознавство : підручник / Г.І. Балюк, В.І. Борисова, М.К. Галянтюк та ін.] ; за ред. О.В. Дзери. – К., 2007.
13. *П'янова Я.В.* Судовий захист майнових цивільних прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / П'янова Я. В. – Х., 2009.
14. *Астапов А.* Майнові права людини в Україні можна захищати на європейському рівні / А. Астапов // Адвокат. – Вип. 8. – 2010. – С. 4–6.
15. *Яновицька Г.* Правові проблеми поновлення окремих майнових прав репресованих громадян України / Г. Яновицька // Вісник Львівського ун-ту внутр. справ. – Вип. 2. – 2001. – С. 264–266.
16. *Овчарук С.С.* Організаційно-правові засади державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обмежень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Овчарук С. С. – К., 2009.
17. *Щербина В.С.* Господарське право : підручник / В.С. Щербина. – 5-те вид., перероб. і доп. – К., 2012.

Коваль А.В. Сравнение имущественных прав, права собственности и вещных прав. Исследовано поняття имущественных прав. Осуществлен сравнительный анализ имущественных прав, права собственности и вещных прав на примере жилищных правоотношений. Проанализирована законодательная база и позиции ученых относительно сущности понятия имущественных прав. Сформировано определение понятия имущественных прав. Определены рекомендации относительно понятия имущественных прав, которые требуют законодательного закрепления.

Ключевые слова: *имущественные права, право собственности, вещные права, жилье, жилищные правоотношения, сервитут.*

Koval O. V. Comparison of material rights, ownership rights and proprietary rights on the example of housing.

This work is devoted to the concept of property rights. Law books contain a lot of different opinions about the concept of property rights, but a clear position regarding the relationship between material rights, ownership rights and proprietary rights does not exist.

The relationship between these concepts is also very difficult theoretical problem. Solution of this problem will help to avoid the uncertainties which exist in practice. The necessity of establishing a clear definition of property rights is to be noticed. Determination of the interdependence of material rights, ownership rights and proprietary rights is the aim of the article.

At first we should say that the clear definition of material rights is to be set in Civil Code of Ukraine.

Secondly, material rights should include the system of ownership rights and the obligations law. The concept of material rights and property rights should relate as general and special. The ownership of property has to be the part of the material rights.

Thirdly, all of the rights which belong to the house owner, including ownership rights in their totality should create material rights. We believe that material rights are not only the classic triad of rights, they are the whole set of rights - plenum jus.

Thus, the comparative analysis of material rights, ownership rights and proprietary rights on example of residential relationships is done. The legal framework and positions of scientists of notion of property rights is analyzed and own definition of property rights is formed. The recommendations regarding the concept of property rights are provided, which require legislative consolidation.

Keywords: *material rights, ownership rights, property rights, housing, easement.*

Надійшла до редакції 30.05.2013